

Hiidenmaalta unohtui tietokirjojen sivistystehtävä

■ Kimmo Pietiläinen

Pirjo Hiidenmaa kertoo ohjelmastaan (*Tieteessä tapahtuu* 1/2015) tietokirjallisuuden ja -kirjoittamisen ensimmäisenä professorina Suomessa: "...erityisesti tietokirjallisuus on aikansa lapsi ja oman aikansa ilmentäjä ja luoja." Hiidenmaa mainitsee tietokirjallisuuden aloja seuraavassa järjestyksessä: pamfletit, tarinat, elämäkerrat, harrastuskirjat (keitto- käsityö- ja puutarhakirjat), e-kirjat ja ensyklopediat (paperimuoto ja Wikipedia).

Hän luettelee litanian tietokirjan tehtäviä, mutta mainitsematta jää "aikansa lapsen" ominaisuuksista tärkein, kansan ja miksei "opetettujenkin" sivistäminen, jota yliopistokin pitää korkeimpana tavoitteenaan. Samalla unohtuu tietokirjallisuuden lajeista tärkein, maailman muuttajat. Moderneja esimerkkejä tällaisista ovat Jared Diamondin *Tykit, taudit ja teräs* ja Daniel Kahnemanin *Ajattelu*. Niiden esi-isiä on Charles Darwinin *Lajien synty*. Ne eivät näytä kuuluvan Hiidenmaan tietokirjamaailman eturiviin.

"Kaikesta tästä on pääteltävissä, että tieto- ja oppikirjallisuuden alalla on paljon tutkittavaa." Hiidenmaa sanoo, että "Norjassa ... ja Ruotsissa on tietokirjallisuuden historia ja kehitys kuvattu monipuolisesti. Suomessa tekstilajien ja tyylien kehitystä on vasta sivuttu muutamissa hankkeissa." Niiden sisällön kehityksestä maassamme Hiidenmaa ei sano mitään. Lähimmäksi sivistystä hän pääsee määreellä "valistus", joka viittaa vaikkapa ehkäisyvälineiden käytön neuvontaan.

Hiidenmaa ei tunnusta, että Suomessa tietokirjallisuus on ollut jo vuosikymmeniä alennustilassa ja että nyt se haudann partaalla. "Opetetut", joihin Hiidenmaakin kuuluu, eivät ilmeisesti halua nähdä suomalaisen tietokirjallisuuden sisällön keventymistä ja aihepiirin kaventumista: "Tietokirjallisuus sinänsä tuntuisi elävän hyvää ja monipuolista elämää."

Viime vuosina sen elämä on ollut suuressa

vaarassa ja sitä vaanii valtion tukema, yliopistomaailmaan vakiintunut tietokirjallisuuden ruumissaaton valmistelu, missä ovat mukana "opetettut", jotka eivät suostu näkemään sen tilaa. Heitä tukevat kulttuuri-instituutiot, suuret kustannusyhtiöt, jotka ovat keskittyneet hiidenmaalaiseen tietokirjallisuuteen ja luopuneet merkittävästä sisällöstä, tekisi mieli sanoa ajattelusta.

Pienet kustantajat julkaisevat edelleen merkittäviä tietokirjoja omalla riskillä ja henkilökohtaisella työpanoksella, mutta hautaustoimiston väki kaventaa niiden toimintamahdollisuuksia rajoittamalla tukea ja vaikeuttamalla niiden toimintaa.

Suomalainen tietokirjallisuus surkastuu tällä hetkellä nopeasti. Pienetkin kustantajat ovat joutuneet oksimaan ohjelmaansa. Vallitsevassa ilmapiirissä karsintaa on helpotettu, kun kirjan julkaisemista sisällön takia ei enää pidetä arvokkaana.

On jo nähtävissä, että muutaman vuoden kuluttua Suomessa julkaistaan vain harrastuskirjoja, mahdollisesti twiitteinä. Silloin tietokirjallisuuden suurin tehtävä, maailman ajattelun koko kansan ulottuville tuominen, on maassamme lopetettu. Sen alasajo olisi hieno tutkimuskenttä.

"Uusi oppituoli tekee [tietokirjallisuus]alan näkyväksi", Pirjo Hiidenmaa julistaa. Selvittääkö se, miksi suomalainen tietokirjallisuus ajettiin nykyiseen tilaansa? Tyytyykö se kertomaan, miltä näyttää ei mitään ja miten siihen päädyttiin? Vai kääntääkö se katseensa menneisyydestä nykyhetkeen tai kenties jopa tulevaisuuteen ja ryhtyy taistelemaan suomalaisen tietokirjallisuuden kehittämiseksi?

Käyttääkö Hiidenmaa arvovaltaansa ja ryhtyy elvyttämään vakavasti otettavaa suomenkielistä tietokirjallisuutta?

Kirjoittaja on tietokirjallisuuden kustantaja.